

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
Кафедра наук про здоров'я**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

декан факультету здоров'я
та фізичного виховання

Едуард СИВОХОП

«30» червня 2025 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«АДИКТОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ»**

Рівень вищої освіти
Галузь знань
Спеціальність
Освітня програма
Статус дисципліни
Мова навчання

перший (бакалаврський) рівень
05 Соціальні та поведінкові науки
053 Психологія
Клінічна психологія
обов'язкова
українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Адиктологія та психологія деструктивної поведінки» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки**
053 Психологія освітньої програми «Клінічна психологія».

Розробник: Аліна ШАШЕНКОВА, кандидат психол. наук, старший викладач кафедри наук про здоров'я

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри наук про здоров'я

Протокол № 12 від « 30 » червня 2025 р.

В.о. завідувача кафедри Мар'яна ДУБ

Схвалено науково-методичною комісією факультету здоров'я та фізичного виховання

Протокол № 12 від « 30 » червня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії Фелікс ФІЛАК

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 150	4	4
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,3 самостійної роботи студента – 4,4	7	8
	Лекції:	
	44 год.	12 год.
	Практичні (семінарські):	
	30 год.	10 год.
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усно	Самостійна робота:	
	76 год.	128 год.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «**Адиктологія та психологія деструктивної поведінки**» є підготовка фахівців спеціальності 053 Психологія за освітнім ступенем бакалавра відповідно до державних стандартів, встановлених освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки «Клінічна психологія»: сформувати у студентів цілісне уявлення про природу, механізми формування, прояви, психологічні чинники, наслідки та способи психологічної допомоги при деструктивних і адиктивних формах поведінки. Розвинути практичні навички діагностики, профілактики та корекційної роботи з особами, схильними до деструктивної поведінки, агресії, аутоагресії, залежностей, а також навички психопрофілактичної роботи зі співзалежними.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «**Адиктологія та психологія деструктивної поведінки**» є: ознайомити студентів із теоретичними підходами до розуміння деструктивної та адиктивної поведінки як психологічних явищ; розкрити психологічні механізми формування різних видів деструктивної поведінки; визначити види, типи, особливості проявів деструктивної поведінки в міжособистісній взаємодії, у цифровому середовищі, у контексті радикалізації та деструктивних груп; опанувати знання про психологічні аспекти агресії, насильства, маніпулятивної та пасивно-агресивної поведінки; ознайомити студентів із чинниками, моделями виникнення, перебігом, наслідками хімічної та нехімічної адикції; розглянути вікові особливості адиктивної поведінки у молоді та дорослих, особливості coping-стратегій при залежностях; надати знання про феномен співзалежності, її вплив на перебіг залежностей і деструктивної поведінки; сформувати навички діагностики деструктивної та адиктивної поведінки засобами сучасної психодіагностики; ознайомити з методами психокорекції, психологічної допомоги, профілактики деструктивної та адиктивної поведінки; розвинути практичні вміння створення профілактичних, просвітницьких програм щодо запобігання деструктивним і залежним формам поведінки; формувати у студентів психологічну готовність до роботи з агресивними, деструктивними, залежними особистостями та їхнім оточенням.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій і методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК2 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК3 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК4 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК5 Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК6 Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК7 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

К8 Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК9 Здатність працювати в команді.

ЗК10 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК11 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК 1 Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК 2 Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК 3 Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

СК 4 Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК 5 Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК 8 Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК 9 Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну відповідно до запиту.

СК 10 Здатність до розробки та реалізації програм, спрямованих на профілактику відхилень у соціальному та особистісному статусі, психічному розвитку людини, а також негативного впливу професійних ризиків в різних видах діяльності.

СК 11 Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК 12 Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК 13 Розуміння сфер компетентності та специфіки професійної діяльності клінічного психолога.

СК 14 Розуміння психологічної сутності станів здоров'я та хвороби, знання критеріїв та методів дифдіагностики для визначення психічної норми та патології.

К 15 Розуміння принципів та вміння комплексно застосовувати методи психодіагностики, психокорекції, психореабілітації та психопрофілактики в роботі з хворими.

СК 16 Розуміння закономірностей функціонування основних фізіологічних систем і психічних функцій людини у нормі та патології, чинників, що впливають на зміну психічних якостей людини під впливом хвороби.

СК 17 Розуміння зв'язку клінічної психології з суміжними сферами знання (психіатрією, психопатологією, патопсихологією, психофізіологією, нейрофізіологією, нейропсихологією, психосоматикою, наркологією, дефектологією, корекційною педагогікою, психотерапією та ін.) та використання інтегративного підходу в своїй діяльності.

ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Адиктологія та психологія деструктивної поведінки**» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП): ОК9 Практикум із загальної психології, ОК10 Загальна психологія, ОК16 Психологія розвитку та вікова психологія, ОК18 Психологія особистості (теорія особистості в клінічній практиці), ОК19 Психологія неврозів та неврозоподібних станів, ОК24 Патопсихологія.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Клінічна психологія», вивчення навчальної дисципліни «**Адиктологія та психологія деструктивної поведінки**» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР2
Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно- комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.	ПР3
Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.	ПР4
Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.	ПР5
Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.	ПР8

Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	ПР9
Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	ПР10
Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог співрозмовника.	ПР12
Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.	ПР13
Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.	ПР14
Відповідально ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	ПР15
Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.	ПР16
Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.	ПР17
Володіти методами діагностики психічних процесів, станів, властивостей особистості та вміти інтерпретувати отримані дані.	ПР19
Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість проведених інтервенцій	ПР20

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни **«Адиктологія та психологія деструктивної поведінки»**:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПРН1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування деструктивної поведінки та пояснювати поведінкові та особистісні відхилення, виходячи із знання концепцій розвитку особистості в контексті професійних завдань психолога.	ПРН2
Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.	ПРН3
Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел щодо вивчення закономірностей, чинників, причин виникнення, формування різних видів залежностей в різні вікові періоди. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.	ПРН4, ПРН5,

Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання, висвітлюючи специфіку роботи клінічного психолога у діагностиці, профілактиці та корекції деструктивної поведінки. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	ПРН8, ПРН9, ПРН10
Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог співрозмовника.	ПРН12
Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.	ПРН13
Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.	ПРН14
Відповідально ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.	ПР15, ПР16, ПР17
Володіти методами діагностики психічних процесів, станів, властивостей особистості із залежностями та вміти інтерпретувати отримані дані.	ПРН19
Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо) щодо осіб, які виявляють ознаки деструктивної поведінки, провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість проведених інтервенцій	ПРН20

2. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- екзамен
- підготовка доповідей та презентацій
- розв'язування ситуаційних задач, кейсів
- написання есе
- розробка програм психологічної корекції
- інші види індивідуальних та групових завдань.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: індивідуальне усне опитування, індивідуальне письмове опитування, тестовий контроль (I-II рівня) (письмовий та онлайн), вирішення типових практичних завдань.

Форма модульного контролю: Навчальний матеріал дисципліни згрупований у 2 модулі. Індивідуальне письмове опитування змісту модулів за рівнями (тестовий контроль, теоретичні питання, професійно-орієнтовані завдання).

Форма підсумкового семестрового контролю: усний (стаціонарно чи онлайн) екзамен.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота								Модульна контрольна робота	Сума
T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	CP	50	100
4	5	5	6	4	6	5	15		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T12	T13	T14	T15	CP	50	100
4	11	11	4	20		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
1. Письмова чи групова робота	17	35	10	30
1.1 Презентація та доповідь	2	6	3	9
1.2 Підготовка відеофрагментів	1	3	-	-
1.3 Творчо-аналітична робота	11	22	3	6
1.4 Дискурсивні питання та есе	2	2	1	1
1.5. Підготовка практичних вправ, планів роботи	1	2	7	14
2. Самостійна робота: презентація результатів виконаних завдань; укладання схем/ порівняльних таблиць/ картотеки методик тощо		15		20
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Упродовж семестру з дисципліни проводиться 2 модульні контрольні роботи (МКР). Перевірка та оцінювання знань, умінь і практичних навичок студентів у межах окремого змістового модулю здійснюються за 100-бальною шкалою. МКР складається з тестових завдань, термінологічного диктанту, теоретичних питань та ситуаційних задач. Розподіл балів та результат виконання МКР визначається таким чином: максимально 50 балів – МКР. До модульної контрольної роботи допускаються всі студенти. На виконання письмового компонента МКР відводиться до двох академічних годин. В МКР є 20 тестових завдань, глосарій (5 термінів), 2 теоретичні питання, 2 проблемні питання практичного змісту. Правильна відповідь за кожний окремий тест оцінюється в 1 бал, за терміни – по 1 балу, 2 теоретичні питання – по 5 балів кожне, за 2 проблемні питання практичного змісту – 5 балів кожне.

Студент, який не з'явився на МКР з поважної причини, може пройти модульний контроль знань у визначений кафедрою термін.

Шкала контролю модульної контрольної роботи

Показники	Бали
Письмова модульна контрольна робота: - тестові завдання (20 тестових питань, за кожну правильну відповідь нараховується 1 бал)	0 – 20
- термінологічний диктант (10 термінів за кожну правильну відповідь нараховується 1 бал)	0 - 10
- 2 теоретичні питання (за кожну правильну відповідь нараховується 5 балів)	0 - 10
- 2 практичних завдання (за кожну правильну відповідь нараховується 5 балів)	0 - 10

Оцінювання самостійної роботи студентів:

Оцінювання самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при змістовому модульному контролі. Кількість балів за різні види індивідуальної самостійної роботи студента залежить від її обсягу і значимості. Ці бали додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність. Самостійна робота передбачає виконання індивідуальних проектів у «Робочому зошиті для самостійних робіт» з «Адиктологія та

психологія деструктивної поведінки» (в електронній формі чи письмово).

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться у вигляді іспиту в кінці семестру і дає можливість визначити прикінцевий рівень і якість засвоєння студентами теоретичних знань та практичних вмінь і навичок з даної дисципліни. Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Переведення даних 100-бальної шкали у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС здійснюється в порядку, зазначеному в таблиці.

Студенти, підсумкова модульна оцінка яких становить 35-59 балів, зобов'язані пройти підсумковий (семестровий) контроль у формі екзамену, що передбачено робочим навчальним планом. Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться у вигляді екзамену в кінці семестру і дає можливість визначити кінцевий ступінь рівня і якості засвоєння студентами теоретичних знань та практичних вмінь і навичок з даної дисципліни. Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

До підсумкового (семестрового) контролю з навчальної дисципліни не допускаються студенти, які не виконали умови договору про навчання та усі види обов'язкових робіт (самостійних завдань, рефератів тощо), передбачених робочою програмою, а також підсумкова модульна оцінка яких становить менше 35 балів. Відповідальний працівник деканату у відомості проти прізвища такого студента робить позначку «недопущений». Якщо підсумкова модульна оцінка становить не менше 60 балів, то за згодою студента вона може бути зарахована як підсумкова (семестрова) оцінка з навчальної дисципліни. Вона може бути виставлена у відомість обліку успішності та залікову книжку (індивідуальний навчальний план) до початку екзаменаційної сесії, відразу після оголошення результатів останнього модульного контролю. При цьому присутність студента є обов'язковою. За наявності бажання підвищити рейтинг студент складає іспит. Для підвищення позитивної оцінки надається одна спроба. Незалежно від того, чи студент складає іспит у зв'язку з тим, що в нього підсумкова модульна оцінка незадовільна (35-59 балів), чи з метою підвищення позитивної оцінки, викладач виставляє студенту оцінку, керуючись виключно рівнем його знань, виявлених на залікові, тобто, виходячи із 100 балів, але при цьому виставлена підсумкова (семестрова) оцінка не може бути нижчою за підсумкову модульну оцінку.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Психологія деструктивної поведінки.

Тема 1. Деструктивна поведінка як психологічна проблема.

Тема 2. Види та типи деструктивної поведінки, психологічні механізми її формування (4 год.).

Тема 3. Агресія та насильство: психологічні аспекти. Маніпулятивна та пасивно-агресивна поведінка.

Тема 4. Аутоагресія, самопошкодження та суїцидальна поведінка.

Тема 5. Девіантна та делінквентна поведінка.

Тема 6. Насильство у міжособистісних стосунках: психологія жертви й агресора.

Тема 7. Деструктивна поведінка в цифровому середовищі.

Тема 8. Радикалізація, фанатизм і деструктивні групи.

Тема 9. Діагностика, корекція та профілактика деструктивної поведінки (4 год.).

Модуль 2. Психологія адиктивної поведінки.

Тема 10. Адиктивна поведінка як психологічна проблема.

Тема 11. Чинники адиктивної поведінки, моделі виникнення залежностей.

Тема 12. Адикція в молоді та дорослих: особливості, наслідки. (4 год.).

Тема 13. Хімічні адикції, їх діагностика, корекція та профілактика (6 год.).

Тема 14. Нехімічні адикції, їх діагностика, корекція та профілактика (6 год.).

Тема 15. Співзалежність як супутнє явище при адикції.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	п	с.р.			л	п
	7-й семестр				8-й семестр			
Модуль 1. Психологія деструктивної поведінки								
Тема 1. Деструктивна поведінка як психологічна проблема.	6	2		4	8	1		7
Тема 2. Види та типи деструктивної поведінки, психологічні механізми її формування.	8	4		4	8	1		7
Тема 3. Агресія та насильство: психологічні аспекти. Маніпулятивна та пасивно-агресивна поведінка.	9	2	2	5	9	1	1	7
Тема 4. Аутоагресія, самопошкодження та суїцидальна поведінка.	8	2	2	4	9	1	1	7
Тема 5. Девіантна та делінквентна поведінка.	8	2	2	4	9	1	1	7
Тема 6. Насильство у міжособистісних стосунках: психологія жертви й агресора.	8	2	2	4	7			7
Тема 7. Деструктивна поведінка в цифровому середовищі.	8	2	2	4	8		1	7
Тема 8. Радикалізація, фанатизм і деструктивні групи.	8	2	2	4	7			7
Тема 9. Діагностика, корекція та профілактика деструктивної поведінки.	11	4	2	5	10	1	1	8
Модульна контрольна робота	2		2					
Разом за модуль	76	22	16	38	75	6	5	64

Модуль 2. Психологія адиктивної поведінки.								
Тема 10. Адиктивна поведінка як психологічна проблема.	6	2		4	11	1		10
Тема 11. Чинники адиктивної поведінки, моделі виникнення залежностей.	6	2		4	12	10		10
Тема 12. Адикція в молоді та дорослих: особливості, наслідки.	12	4	2	6	12	1	1	10
Тема 13. Хімічні адикції, їх діагностика, корекція та профілактика.	20	6	4	10	14	14	2	12
Тема 14. Нехімічні адикції, їх діагностика, корекція та профілактика.	20	6	4	10	14	14	2	12
Тема 15. Співзалежність як супутнє явище при адикції.	8	2	2	4	12	10		10
Модульна контрольна робота	2		2					
Разом за модуль	74	22	14	38	75	6	5	64
Екзамен	2		2		2			
Разом за семестр	150	44	30	76	150	12	10	128

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		денна	заочна
1	Тема 3. Агресія та насильство: психологічні аспекти. Маніпулятивна та пасивно-агресивна поведінка.	2	1
2	Тема 4. Аутоагресія, самопошкодження та суїцидальна поведінка.	2	1
3	Тема 5. Девіантна та делінквентна поведінка.	2	1
4	Тема 6. Насильство у міжособистісних стосунках: психологія жертви й агресора.	2	
5	Тема 7. Деструктивна поведінка в цифровому середовищі.	2	1
6	Тема 8. Радикалізація, фанатизм і деструктивні групи.	2	
7	Тема 9. Діагностика, корекція та профілактика деструктивної поведінки.	2	1
	МКР 1	2	
8	Тема 12. Адикція в молоді та дорослих: особливості, наслідки.	2	1
9	Тема 13. Хімічні адикції, їх діагностика, корекція та профілактика.	4	2
10	Тема 14. Нехімічні адикції, їх діагностика, корекція та профілактика.	4	2
11	Тема 15. Співзалежність як супутнє явище при адикції.	2	
12	МКР	2	
	Разом	20	10

6.2. Теми самостійних робіт

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Деструктивна поведінка. Завдання: 1. Розгляньте співвідношення між поняттями «нормальна поведінка» та «деструктивна поведінка», випишіть з наукових джерел (мінімум 3) визначення деструктивної поведінки та сформулюйте узагальнене авторське. 2. Проаналізуйте цитату: «Деструктивна поведінка – це не зло, а відчай». Як ви розумієте цю думку з точки зору психології? В яких випадках це твердження справедливе, а коли ні? 3. Визначте, у яких випадках деструктивна поведінка переходить у правопорушення. Як психолог може сприяти ресоціалізації?	4	7

2	Тема 2. Види деструктивної поведінки, механізми утворення. Завдання: 1. Підготуйте есе (400-500 слів), у якому проаналізуйте різні види деструктивної поведінки. Які з них є найбільш поширеними у суспільстві, чому? 2. Створіть плакат, що ілюструє види деструктивної поведінки і їх наслідки. Нехай проект містить рішення або позитивні приклади поведінки. 3. Розгляньте три різні ситуації, які ілюструють деструктивну поведінку різних типів. Опишіть наслідки кожного випадку та можливі способи їх вирішення. 4. Проаналізуйте один із художніх творів, фільмів чи кейсів (на вибір студента), де яскраво зображено деструктивну поведінку персонажа. Вкажіть: тип деструктивної поведінки, ймовірні механізми її формування, психологічний портрет персонажа, наслідки його поведінки для себе та оточення. 5. Чи схильна сучасна молодь до певних форм деструктивної поведінки? Чому? Які соціальні чи культурні чинники цьому сприяють?	4	7
3	Тема 3. Агресія, насильство, маніпулятивна та пасивно-агресивна поведінка. Завдання: 1. Оцініть вислів: «Агресія – природна складова людської психіки, але насильство – соціально небезпечна її форма». Чи згодні ви з цим? Аргументуйте. 2. Перерахуйте основні прийоми маніпулятивної поведінки і дайте приклади для кожного. 3. Складіть «словник агресії»: перерахуйте фрази, які: виражають відкриту агресію, є прикладами пасивної агресії, використовуються для маніпуляції. Запропонуйте асертивні альтернативи кожній. Практичні завдання: Розробіть інфографіку / пам'ятку: «Як розпізнати ознаки прихованої агресії та психологічного насильства» для вчителів, батьків, підлітків або керівників. Створіть вправу, яка допомагає розпізнати, прийняти та безпечно виразити агресію.	5	7
4	Тема 4. Внутрішньо-орієнтована агресія. Завдання: 1. Типологія суїцидальної поведінки: наведіть 3-4 основні типи (справжній, афективний, демонстративний, прихований) з короткими описами та прикладами. 2. Опишіть, як аутоагресія пов'язана з механізмами самопокарання, почуттям провини, фрустрацією, самооцінкою. 3. Складіть карту факторів ризику та захисту при суїцидальній поведінці. Практичні завдання: Оберіть фільм, серіал або книгу і проаналізуйте образ персонажа з аутоагресивною чи суїцидальною поведінкою. Визначте психологічні чинники, попереджувальні сигнали, реакцію оточення. Зробіть завдання у вигляді презентації. Складіть алгоритм дій для психолога / вчителя / друга, який дізнався про ймовірні суїцидальні наміри людини. Врахуйте: етичні принципи; межу конфіденційності; обов'язок негайного втручання.	4	7
5	Тема 5. Психологія девіантної та делінквентної поведінки. Завдання: 1. Визначте відмінності між девіантною, делінквентною та кримінальною поведінкою за допомогою таблиці порівняння. 2. Створіть мапу факторів ризику та захисних факторів формування девіантної поведінки. 3. Розгляньте проблему девіантної поведінки як форму психологічної захисної реакції на травматичний досвід. Практичні завдання: Підберіть відеофрагмент, в якому демонструється девіантна або делінквентна поведінка, зробіть його аналітичний огляд. Складіть соціально-психологічний проект із профілактики девіантної поведінки серед молоді.	4	7
6	Тема 6. Психологія віктимної та агресивної поведінки. Завдання: 1. Дослідіть вплив дитячого досвіду насильства на формування ролі жертви чи агресора в дорослому віці. 2. Складіть список слів/фраз, які часто чує жертва від агресора. А потім переписіть цей список, як би це звучало з позиції здорових стосунків. 3. Дайте характеристики типових психологічних захистів, які застосовують жертви та агресори. Практичні завдання: Опишіть у формі притчі або казки ситуацію токсичних стосунків, яка завершується емоційним визволенням героя	4	7

	(героїні). Складіть психологічний портрет жертви насильства (характерні риси, емоційний стан, поведінкові прояви, типові когнітивні викривлення). Складіть психологічний портрет агресора (мотивація, емоційна сфера, типові механізми виправдання, особливості мислення).		
7	Тема 7. Психологія деструктивної поведінки в інформаційному просторі. <i>Завдання:</i> 1. Проаналізуйте конкретний кейс із ЗМІ або соціальних мереж, пов'язаний із проявами деструктивної поведінки в Інтернеті (кібербулінг, шахрайство, хейт) та дайте йому психологічну оцінку. 2. Проаналізуйте механізми впливу анонімності в Інтернеті на зростання агресії та безвідповідальної поведінки. 3. Порівняйте реальні та віртуальні прояви агресії: схожість і відмінності з психологічної точки зору. Практичні завдання: Складіть маніфест здорової поведінки в цифровому середовищі. Назвіть його, наприклад: «10 правил гідного користувача Інтернету» або «Цифрова етика: правила майбутнього». Складіть перелік позитивних онлайн-ініціатив, які могли б стати протипоказом деструктивній поведінці.	4	7
8	Тема 8. Психологія деструктивних груп. <i>Завдання:</i> 1. Складіть перелік ризик-факторів потрапляння молоді до деструктивних груп. 2. Проаналізуйте, які психологічні механізми впливу на людину використовують радикальні спільноти. 3. Розробіть рекомендації для батьків та педагогів щодо профілактики залучення до деструктивних угруповань. Практичні завдання: Підготуйте доповідь та презентацію на одну з пропонованих тем: «Маніпуляції свідомістю: як деструктивні лідери впливають на послідовників», «Психологічний портрет людини, схильної до радикалізації», «Онлайн-радикалізація: як соціальні мережі сприяють поширенню фанатизму», «Секрети харизми: чому лідери фанатичних угруповань здаються незаперечними», «Профілактика радикалізації серед молоді: психологічний аспект», «Як розпізнати, що людина потрапила під вплив деструктивної ідеології: сигнали та ознаки», «Механізми виходу з деструктивної групи: психологічна допомога», «Досвід роботи з колишніми учасниками радикальних угруповань: кейси, поради», «Вплив фанатичних груп на психічне здоров'я їхніх учасників», «Як сучасна культура (фільми, соцмережі, книги) романтизує фанатизм і радикальні ідеї». Підготуйте 2 дискусійних питань до аудиторії за темою. Проаналізуйте приклади з історії чи сучасності, де фанатизм призводив до масового насильства чи трагедій.	4	7
9	Тема 9. Деструктивна поведінка: діагностичний, корекційний, профілактичний аспекти. <i>Завдання:</i> 1. Утворіть базу діагностичних методик для виявлення деструктивної поведінки. 2. Складіть таблицю з прикладами деструктивної поведінки та відповідними методами психологічної корекції. 3. Розробіть поради для батьків та вчителів з профілактики деструктивної поведінки дітей та підлітків. 4. Проаналізуйте роль міждисциплінарної співпраці (психолог, соціальний працівник, педагог, медик) у комплексній профілактиці деструктивної поведінки. 5. Складіть список із 10 «золотих правил» для внутрішньої боротьби з деструктивними імпульсами. Практичні завдання: Складіть протокол психологічного інтерв'ю для виявлення ризиків деструктивної поведінки. Розробіть план психокорекційної роботи з клієнтом, що проявляє деструктивну поведінку, із урахуванням індивідуальних особливостей (віку, мотивації, супутніх проблем). Напишіть есе на тему: «Роль клінічного психолога в комплексній системі допомоги особам із деструктивною поведінкою».	5	8
10	Тема 10. Психологія адиктивної поведінки. <i>Завдання:</i> 1. Проаналізуйте психологічні механізми формування адиктивної поведінки. 2. Порівняйте адиктивну поведінку з іншими формами деструктивної поведінки, що їх об'єднує, а що відрізняє. 3. Розгляньте роль емоційної регуляції, імпульсивності та стресостійкості у	4	10

	формуванні адикцій.		
11	Тема 11. Адиктивна поведінка: чинники та модель формування. <i>Завдання:</i> 1. Порівняйте і проаналізуйте роль внутрішніх (особистісних) і зовнішніх (соціальних) чинників у формуванні адиктивної поведінки. 2. Створіть метафоричну розповідь про подорож людини крізь різні стадії адикції, де кожен чинник – це окрема «перешкода» або «супутник». 3. Розробіть листівку-пам'ятку для клієнтів, де просто і зрозуміло описані основні чинники ризику адиктивної поведінки.	4	10
12	Тема 12. Адиктивна поведінка клієнтів різного віку. <i>Завдання:</i> 1. Порівняйте особливості прояву адиктивної поведінки у молоді та дорослих: які відмінності в мотивації, психологічних чинниках і соціальному контексті? як змінюється частота та типи адикцій у різних вікових групах? 2. Опишіть основні наслідки адикції для молоді та дорослих: психічне здоров'я (тривожність, депресія, когнітивні порушення), фізичне здоров'я (хронічні захворювання, інтоксикації), соціальні наслідки (втрата роботи, проблеми у стосунках, ізоляція). 3. Дослідіть, які наслідки адикції найчастіше зустрічаються у молоді, а які у дорослих. Чи є відмінності в тяжкості та характері наслідків? 4. Створіть профілі «типового» молодого та дорослого клієнта з адиктивною поведінкою: опишіть їхні психологічні, соціальні та фізіологічні особливості, основні проблеми та потреби. 5. Дослідіть роль вікових криз у посиленні чи зменшенні ризику адикції. Практичні завдання: Підготуйте доповідь та презентацію на одну з пропонованих тем: «Порівняльний аналіз адиктивної поведінки у молоді та дорослих», «Чинники, що сприяють виникненню адиктивної поведінки в різних вікових групах», «Соціально-психологічні наслідки адикції для молоді та дорослих», «Типи coping-стратегій при адикції: від дезадаптивних до адаптивних», «Роль сім'ї і соціального оточення в подоланні адикції у молоді та дорослих», «Вплив культури та гендеру на особливості адикції», «Наслідки адикції для психічного та фізичного здоров'я: порівняння молоді і дорослих», «Психологічна підтримка і мотивація у процесі подолання залежності». Підготуйте 2 дискурсивних питань до аудиторії за темою.	6	10
13	Тема 13. Хімічні адикції. <i>Завдання:</i> 1. Складіть огляд основних видів хімічних адикцій. Визначте їх спільні та відмінні риси. 2. Проаналізуйте основні стадії формування хімічної залежності. Як вони проявляються у поведінці, емоціях, мотивації? 3. Розгляньте психологічні наслідки хімічної залежності для особистості. 4. Розробіть покроковий алгоритм дій психолога при роботі з клієнтом на різних стадіях хімічної залежності: заперечення, усвідомлення, прийняття допомоги, реабілітація. 5. Розробіть пам'ятку для батьків/освітян щодо профілактики хімічної адикції серед молоді. 6. Проаналізуйте роль стереотипів та стигматизації у поглибленні проблеми хімічної адикції. 7. Порівняйте підходи до профілактики хімічної залежності в різних країнах (Україна, США, ЄС). 8. Створіть інфографіку «5 помилкових думок людини з хімічною залежністю та як їх подолати». Практичні завдання: 1. Розробіть план діагностичного обстеження пацієнта з підозрою на хімічну залежність. Врахуйте методи клінічної бесіди, опитувальники, психометричні тести. Розробіть план психологічної корекції клієнта з хімічною залежністю. 2. Розробіть план профілактичної програми щодо попередження хімічної залежності. Створіть інфографіку «Як розпізнати ознаки хімічної залежності та куди звертатися по допомогу». Підготуйте презентацію та доповідь про один із видів хімічної залежності.	10	12
14	Тема 14. Нехімічні адикції. <i>Завдання:</i> 1. Складіть огляд основних видів нехімічних адикцій. Визначте їх спільні та відмінні риси. 2. Порівняйте особливості формування, перебігу та наслідків хімічних і нехімічних адикцій. 3. Проаналізуйте вплив цифрового середовища на формування нехімічних залежностей у молоді. 4. Розгляньте роль особистісних рис (невротизм, імпульсивність,	10	12

	емоційна незрілість) у розвитку нехімічних залежностей. 5. Опишіть ознаки та поведінкові прояви нехімічної залежності в різних вікових групах. Складіть таблицю для зручності. 6. Оцініть психологічні та соціальні наслідки нехімічних залежностей (ізоляція, депресія, вигорання, втрата продуктивності). 7. Дослідіть етапи формування нехімічної залежності: від легкого захоплення до патологічного стану. 8. Проаналізуйте роль сімейної системи (гіперопіка, співзалежність, відсутність кордонів) у розвитку поведінкових адикцій. Практичні завдання: 1. Розробіть план діагностичного обстеження пацієнта з підозрою на нехімічну залежність. Врахуйте методи клінічної бесіди, опитувальники, психометричні тести. Розробіть план психологічної корекції клієнта з нехімічною залежністю. 2. Розробіть план профілактичної програми щодо попередження нехімічної залежності. Створіть інфографіку «Як розпізнати ознаки нехімічної залежності та куди звертатися по допомогу». Підготуйте презентацію та доповідь про один із видів нехімічної залежності.		
15	Тема 15. Співзалежність. <i>Завдання:</i> 1. Підготуйте порівняльну таблицю: співзалежність у сім'ї з хімічною адикцією, співзалежність у сім'ї з нехімічною адикцією. 2. Дослідіть гендерні аспекти співзалежної поведінки: чи є відмінності між чоловіками та жінками. 3. Розгляньте роль культури і соціальних норм у формуванні співзалежної поведінки. Практичні завдання: Складіть перелік помилкових переконань співзалежних осіб та запропонуйте варіанти їх переосмислення. Розробіть план психологічної корекції клієнта із співзалежністю.	4	10
	Разом	76	128

*Примітка. Самостійна робота виконується студентом у вигляді конспекту згідно визначених завдань у навчальному (електронному) зошиті з дисципліни.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Обладнання: фліп-чарт, мультимедійний проектор (монітор), комп'ютер (стаціонарний чи ноутбук), сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ».

Методи навчання

Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Клінічна психологія»

- практичні заняття
- самостійна робота студентів
- робота в наукових бібліотеках та мережі Інтернет.

Види навчальної роботи студентів:

- лекція
- практичне заняття
- екзамен.

З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні дисципліни «Адиктологія та психологія деструктивної поведінки» використовуються різноманітні методи навчання, а саме: вербальні (словесні), наочні та практичні методи, які включають в себе як подання матеріалу викладачем (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), так і роботу студентів з книжкою (підручником, довідковою, науково-популярною і навчальною літературою) та глобальною мережею Інтернет, ін. Метод викладання навчального матеріалу визначаються викладачем в залежності від цілей і завдань, виду занять, змісту теми, можливостям (інтелектуальним, психологічним, морально-етичним тощо) студентів, наявним умовам і часу, відведеному для вивчення теми.

В ході лекцій використовуються наступні методи: пояснювально-ілюстративний, або інформаційно-рецептивний метод (розповідь, лекція, пояснення, робота з роздатковим матеріалом, підручником, демонстрація та ін.), проблемний метод подачі навчального матеріалу, частково-пошуковий або евристичний методи (викладач розділяє проблему на частини, студенти здійснюють окремі кроки щодо розв'язування під проблем).

Під час викладання навчального матеріалу лекції використовується мультимедійна презентація. Перелік методів навчання, що використовуються у процесі вивчення дисципліни:

- 1) за типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний;

проблемного викладу; дослідницький; аналітичний; індуктивний; дедуктивний

2) за основними етапами процесу: формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірка

3) за системним підходом: стимулювання та мотивація; контроль та самоконтроль

4) за джерелами знань: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – демонстрація, ілюстрація

5) за рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний; частково-пошуковий; дослідницький; метод проблемного викладання.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. В., Удовенко, Ю., Чепенко, О., Чуйко, О., Швед, О., & Янковець, В. (2022). Профілактика деструктивної поведінки підлітків (Т. Журавель & Ю. Удовенко, Ред.). Видавництво ФО-П Буря О.Д. Київ, 2022. 144 с.

2. Вашека Т.В. Психологія девіантної поведінки: навч. посібник / Т.В. Вашека, О.М. Долгова. Київ : НАУ, 2018. 204 с.

3. Мудрик А. Б. Психологія залежної поведінки : навчальний посібник / Алла Богданівна Мудрик. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2022. 236 с.

4. Журавель, Т., Іванюк, І., Лехолетова, М., Лютий, В., Лях, Т., Пашко, Н., Соловійова, В., Сорокіна, О., Спіріна, Т., Суліцький, Кошова І. В., Кресан О. Д. Психологія девіантної поведінки: Навч.-метод. посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.

5. Чулков О. М. Типові види залежної поведінки. Клініка, діагностика, лікування : навчально-методичний посібник до курсу за вибором «Основи адиктології» для студентів І та ІІ медичного факультетів, спеціальність «Лікувальна справа», «Педіатрія / О. М. Чулков, А. З. Григорян, К. А. Сінча. Запоріжжя : [ЗДМУ], 2017. 131 с.

Допоміжна література:

6. Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі : навчальний посібник / І. В. Астремська. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с.

7. Бугайова Н.М. Інтернет-адикція як форма залежної поведінки. / Н.М. Бугаєва // Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики. Кривий Ріг, «НМетАУ», 2006. Т.3, вип. VI.

8. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах. Ч. II. Практична частина. 2-ге вид., перероб і доповн. Київ, 2016. 193 с.

9. Міжнародна статистична класифікація хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я. Десятий перегляд, Австралійська модифікація. Табличний перелік 2017. URL:

https://nszu.gov.ua/storage/files/Klasyfikator_xvorob_ta_sporidnenykh_problem_oxorony_zdorovya_NK_0252019.pdf

10. Профілактика та корекція відхилень поведінки: метод. реком. до курсу / уклад.: Лариса Мафтин. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2021. 48 с.

11. Пушкар В.А. Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації до курсу «Психологія адиктивної поведінки» для студентів IV курсу спеціальності «Психологія». Чернівці: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2010. 84 с.

12. Пушкар В.А. Психологія адиктивної поведінки: Методичні рекомендації до курсу «Психологія адиктивної поведінки» для студентів IV курсу спеціальності «Психологія». Чернівці: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2010. 84 с.

13. Сорокіна О.А. Психологія залежності. Навчальний посібник. / О.А. Сорокіна. Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А. 180 с.

Інформаційні ресурси з Інтернет джерел:

1. наукова бібліотека (<http://www.lib.uzhnu.edu.ua/>)
2. е-репозитарій (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/cat/university-it/dspace>)
3. сайт е-навчання (<https://elearn.uzhnu.edu.ua/>).

Робоча програма перезатверджена на 2025 / 2026 н.р. зі змінами (Додаток ____).